

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

2023

Bc. Monika Straková

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Příprava operace Anthropoid

Bc. Monika Straková

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra historických věd

Studijní program Historické vědy

Studijní obor Obecné dějiny

Bakalářská práce

Příprava operace Anthropoid

Bc. Monika Straková

Vedoucí práce:

Mgr. Martin Urban, Ph.D.

Katedra historických věd

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala dr. Martinu Urbanovi za obětavý a laskavý přístup, cenné rady a odborné vedení mé práce.

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2023

.....

Obsah

Úvod.....	1
1 Heydrichova politika v Protektorátu Čechy a Morava	4
1.1 Situace v Protektorátu Čechy a Morava za Konstantina von Neuratha	4
1.2 Reinhard Heydrich jako zastupující říšský protektor.....	5
1.2.1 Okamžitá opatření po nástupu do funkce	5
1.2.2 Inaugurační projev z 2. října 1941	7
1.2.3 Konečné řešení židovské otázky.....	9
1.2.4 Administrativní a správní reforma.....	10
2 Československá exilová vláda v Londýně a myšlenka na likvidaci Reinharda Heydricha.....	11
2.1 Vznik československé exilové vlády a její podíl na zahraničním odboji.....	11
2.1.1 Výcvik československých parašutistů ve Velké Británii	12
2.2 Úvahy československé exilové reprezentace nad atentátem na Reinharda Heydricha.....	14
3 Operace Anthropoid.....	16
3.1 Výběr mužů pro Anthropoid	16
3.2 Výsadek.....	18
3.3 Příprava na provedení operace v Praze	21
Závěr	26
Seznam použitých zdrojů.....	29
Resumé.....	31
Přílohy.....	32

Úvod

Atentát na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha patří bezesporu k nejvýznamnějším akcím v našich moderních dějinách. Tento čin se stal důležitým mezníkem v krátké existenci Protektorátu Čechy a Morava. Tato akce jednoznačně přispěla ke zviditelnění malého českého národa ve světě, ale také určitou měrou přiměla mocnosti k odzvánění Mnichovské dohody. Samotnému útoku na Reinharda Heydricha předcházelo mnoho měsíců důkladných příprav. Bez pomoci Velké Británie by taková akce mohla být těžko uskutečněna.

Operace Anthropoid patří jednoznačně k nejprobádanějším tématům naší novodobé historie. O této významné akci existuje nespočet knih, odborných studií a televizních filmů a dokumentů. Většina publikací a studií se ale zaměřuje především na samotný popis činnosti paraskupiny Anthropoid na území protektorátu nebo se soustředí na události, jež následovaly bezprostředně po atentátu. Informace ze „zákulisí“ příprav operace v Londýně jsou však ve většině publikací vysvětleny velmi stručně, nebo zcela chybí. Hlavním cílem této bakalářské práce je tedy nejen popis příprav útoku na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha v Praze, ale také je cílem vysvětlit méně známé skutečnosti a okolnosti příprav operace Anthropoid na území Velké Británie.

Bakalářská práce je členěna do tří základních kapitol, které jsou následně rozděleny na jednotlivé podkapitoly. Autorka považovala za nutné v první kapitole představit Reinharda Heydricha ve funkci zastupujícího říšského protektora. V této kapitole si autorka dala za cíl představit zejména první měsíce protektorova působení v úřadu. Již během prvního týdne od nástupu do funkce učinil řadu radikálních opatření. Reinhard Heydrich byl do protektorátu poslán především za účelem razantně zasáhnout proti českému domácímu odboji, přičemž hodlal nastolit pořádek v zemi. Nedílnou součástí první kapitoly je i stručný výtah zásadních informací, jež zazněly protektorově inauguračním projevem z 2. října 1941. V tomto projevum mimo jiné Reinhard Heydrich nastínil vlastní řešení tzv. české otázky.

Druhá méně obsáhlá kapitola se věnuje především československé exilové reprezentaci v Londýně. Jejím hlavním úkolem bylo nejen přesvědčit ostatní zahraniční vlády o vlastní legitimitě, ale také chtěla světu ukázat, že jí není lhostejný osud českého národa, který je okupován nacisty. Díky spolupráci s Útvarem speciálních operací (SOE) bylo možné naplánovat společný postup proti nepříteli. Cílem této kapitoly je popsat

spolupráci s britskou organizací SOE, která realizovala vysílání československých parašutistů na okupované území. Nedílnou součástí této části bakalářské práce je popis základního výcviku, jež musel absolvovat každý budoucí parašutista. Neméně důležitou součástí druhé kapitoly je výčet úvah exilové reprezentace nad možností likvidace zastupujícího říšského protektora.

Jádro práce se však nachází ve třetí kapitole, jejímž cílem je detailně přiblížit přípravy atentátu na Reinharda Heydricha. Samotná příprava začala ještě ve Velké Británii, kdy oba rotmistři Jozef Gabčík a Jan Kubiš, jež byli vybráni pro tento úkol, museli podstoupit speciální výcvik. Po dokončení výcviku bylo potřeba počkat na správný okamžik, kdy bude vhodné uskutečnit výsadek paraskupiny Anthropoid. Následující dvě podkapitoly mapují osudy těchto dvou rotmistrů od výsadku až po samotnou přípravu atentátu v Praze. V práci jsou popsány všechny varianty a možnosti provedení této akce. Nejvhodnější na útok se pak v přípravách jevila ostrá vlásenková zatačka v ulici V Holešovičkách, kde pak byla akce provedena dne 27. května 1942. Samotné provedení akce a její následky již nejsou součástí této práce.

Autorka pro vypracování bakalářské práce používala odbornou literaturu publikovanou převážně českými autory. Nejstěžejnějším a nejprínosnějším zdrojem pro vypracování této práce byla publikace *Jan Kubiš. Nezastaví mne ani to nejhorší...* od vojenského historika Eduarda Stehlíka. Tato publikace je cenným zdrojem informací, protože se věnuje nejen životopisu rotmistra Jana Kubiše, ale ve svém díle podrobně popisuje i výcvik československých parašutistů ve Velké Británii a následné působení výsadkářů v Protektorátu Čechy a Morava. Eduard Stehlík zde odtajnil dosud nezveřejněné dokumenty týkající se operace Anthropoid, které důkladně studoval v The National Archives v Londýně. Tyto informace byly pro napsání této bakalářské práce velmi přínosné.

Druhá stěžejní publikace, kterou autorka pro vypracování této práce použila, byla vydána u příležitosti 60. výročí od uskutečnění atentátu. Kniha *Atentát. Operace Anthropoid 1941–1942* je dílem kolektivu autorů v čele s kpt. Michalem Burianem. Tato publikace nabízí chronologický přehled událostí spojených s celkovou přípravou operace Anthropoid ve Velké Británii a v Protektorátu Čechy a Morava. Autoři se též věnují samotnému atentátu a následným represím. Celkový text je obohacen o medailonky osob spojených s domácím i zahraničním odbojem. Kniha je doplněna dobovými černobílými a kolorovanými fotografiemi.

O československých parašutistech ve Velké Británii napsal Jiří Šolc několik publikací. V bakalářské práci autorka použila dvě, a to *A zpívali jsme Tipperary* a *Bylo málo mužů*. První zmíněná publikace pojednává především o základním speciálním výcviku československých parašutistů na území Velké Británie. Právě toto dílo pomohlo autorce osvětlit jednotlivé fáze výcviku budoucích výsadkářů. Druhá zmíněná je jakýmsi přehledem všech československých paraskupin, které byly vysazeny během druhé světové války na území protektorátu. O výcviku československých parašutistů vzniklo ještě jedno rozsáhlé dílo s názvem *Muži pro zvláštní situace*, jež původně jako diplomovou práci sepsala Marie Matúšů. Jedná se o velmi podrobnou publikaci, která detailně popisuje výcvik parašutistů doslova den po dni. Autorka z ní čerpala zejména informace týkající se kurzu útočného boje a kurzu vzdušného výcviku, jež byly součástí základní přípravy budoucích parašutistů.

Autorka během studia dostupné literatury narazila na některé publikace, které buď v určitých pasážích obsahují nepřesné informace, nebo obsahují přímo záměrně lživé informace. Jedním takovým příkladem je *Heydrichiáda* od Čestmíra Amorta. Amort byl podle slov historiků známý tím, že si často některé dokumenty, na než v textu výše zmíněné knihy odkazuje, vymýšlel. Autorka se o této skutečnosti sama přesvědčila, proto z tohoto zdroje čerpala pouze jednou.

O přípravách, průběhu a důsledcích atentátu na Heydricha napsal autor literatury faktu Miroslav Ivanov knihu *Atentát na Reinharda Heydricha*. Události roku 1942 zpracoval na základě svědectví přímých účastníků, což autorka velmi oceňuje. Podle autorky bylo na škodu, že Miroslav Ivanov spolupracoval s profesorem Ladislavem Vaňkem, který si během let přikrášloval vzpomínky a mnohokrát záměrně měnil své výpovědi, ale také se během války stal konfidentem gestapa. Jeho výpovědi proto nebyly příliš důvěryhodné, což ostatně pak Miroslav Ivanov přiznal v dodatku výše zmíněné knihy.

Knihy *Špión, jemuž nevěřili* se na první pohled jeví jako důvěryhodný zdroj, zejména proto, že jejím autorem je František Moravec. Muž, který řídil v Londýně zpravodajskou službu a který stál u zrodu myšlenky na útok na Reinharda Heydricha. Přesto je toto autobiografické dílo nutno označit spíše za kontroverzní. Bohužel tato publikace obsahuje informace, které jsou v naprostém rozporu se skutečností. Zejména kapitola s názvem *Pražský kat* je plná fabulací. Nelze ovšem s jistotou říci, zda podávání lživých informací bylo autorovým skutečným úmyslem. Autorka proto z této knihy čerpala pouze informace týkající se úvah nad atentátem na Heydricha.

1 Heydrichova politika v Protektorátu Čechy a Morava

1.1 Situace v Protektorátu Čechy a Morava za Konstantina von Neuratha

Protektorát Čechy a Morava byl oficiálně vyhlášen Hitlerovým výnosem dne 16. března 1939. Protektorátní vláda včetně státního prezidenta byla podřízena zájmům Německé říše. Rovněž byl zřízen úřad říšského protektora, který na území protektorátu hájil a ochraňoval zájmy Německa. Jeho úkolem bylo dohlížet na dodržování směrnic Adolfa Hitlera, byl pověřen sestavením nové protektorátní vlády, která se mu zcela zodpovídala. Prvním říšským protektorem se stal Konstantin von Neurath.¹

Do vypuknutí druhé světové války byla německá nadvláda v protektorátu ještě poměrně snesitelná. Situace se ale výrazně změnila po zahájení války. Probíhaly zde například hromadné zatýkací akce organizované gestapem. Český národ se sice s okupací a nastalým terorem nemohl smířit, ale na druhou stranu se nedokázal jako celek postavit nacistům na odpor.² Proto stávky a sabotáže byly spíše spontánním dílem malých skupin či jednotlivců. Na denním pořádku bylo strhávání nacistických symbolů a vyhlášek, zpěv národních písní, ale také hlasité protesty v hledištích biografů.³

Četné projevy nesouhlasu z první poloviny roku 1939 vyústily na podzim téhož roku v mohutné protiněmecké vystoupení. Stalo se tak u příležitosti oslav 28. října a následně při pohřbu studenta Jana Opletala dne 15. listopadu. Po této masové demonstraci došlo dne 17. listopadu k uzavření českých vysokých škol nacisty. V tomto období navíc sílila odbojová hnutí. Tyto projevy odporu naznačovaly, že říšský protektor nejspíš nemá situaci v protektorátu zcela pod kontrolou.⁴

¹ BRANDES, Detlef, *Češi pod německým protektorátem. Okupační politika, kolaborace a odboj 1939–1945*, Praha 1999, s. 26–27.

² MARŠÁLEK, Pavel, *Pod ochranou hákového kříže. Nacistický okupační režim v českých zemích 1939–1945*, Praha 2012, s. 46.

³ MICHLOVÁ, Marie, *Protektorát aneb česká každodennost 1939–1945*, Praha 2012, s. 24–25.

⁴ MARŠÁLEK, s. 46.

1.2 Reinhard Heydrich jako zastupující říšský protektor

1.2.1 Okamžitá opatření po nástupu do funkce

Dne 27. září 1941 byl Reinhard Heydrich⁵ jmenován do funkce zastupujícího říšského protektora.⁶ Na území Protektorátu Čechy a Morava tak zastoupil říšského protektora Konstantina von Neuratha, který byl odeslán na „zdravotní dovolenou“.⁷

Skutečným důvodem odstranění Neuratha z funkce říšského protektora byla Hitlerova nespokojenost s poklesem produktivity českého zbrojního průmyslu, a především skutečnost, že protektor nebyl schopný aktivně zasahovat proti českému odbojovému hnutí.⁸ Je ovšem pravda, že za jeho působení se začal teror stupňovat a začaly umírat první oběti, avšak Neurath nebyl tak razantní, jak se od něj očekávalo.⁹ Adolf Hitler věděl, že Konstantin von Neurath je příliš slabý politik, jehož postavení není těžké zásadním způsobem ohrožit, a proto jej ve funkci zastoupil mladý, ctižádostivý a krutý Reinhard Heydrich.¹⁰

Zpráva o Heydrichově nastoupení do funkce zastupujícího říšského protektora byla oznámena až v sobotu večer 27. září 1941. Ve stejnou dobu se tuto informaci dozvěděl i státní prezident Emil Hácha. Protektorátní tisk však na toto oznámení stihl reagovat až ve svých pondělních vydáních dne 29. září 1941.¹¹

⁵ Reinhard Tristan Eugen Heydrich (1904–1942) se narodil 7. března 1904 v Halle nad Sálou jako prostřední ze tří dětí. Jeho otec byl hudební skladatel a operní zpěvák, jeho matka byla učitelkou hry na klavír. Heydrichova vojenská kariéra započala již v jeho osmnácti letech, kdy se přidal k námořnictvu. Kariéra u námořnictva mu skončila roku 1931, kdy byl propuštěn kvůli „nečestnému jednání“. Po vyhazovu od námořnictva vstoupil do NSDAP. Zde již po několika týdnech působení dostal na starost vybudovat bezpečnostní a zpravodajskou službu v rámci NSDAP. Roku 1933 byl povýšen do hodnosti SS-Oberführera a společně s Heinrichem Himmlerem měl dostat pod kontrolu státní policii. Roku 1939 se Heydrich stal šéfem RSHA, tj. Hlavního úřadu říšské bezpečnosti. O dva roky později byl povýšen do hodnosti SS-Obergruppenführera a generála policie. KMOCH, Pavel, *Operace Anthropoid: Epilog. Atentát na Reinharda Heydricha ve světle dobových pramenů*, Praha 2018, s. 36–41; BUTLER, Rupert, *Gestapo. Dějiny Hitlerovy tajné policie 1933–1945*, Praha 2015, s. 26–27.

⁶ Heydrichův dopis Adolfu Hitlerovi o převzetí funkce: „*Můj Vůdce! Poslušně hlásím, že dnes odpoledne jsem podle Vůdcova výnosu z dnešního dne převzal funkci zastupující vedení záležitostí říšského protektora v Čechách a v Moravě. Oficiální převzetí proběhne zítra v 11 hodin ve služebním sídle na Hradčanech.*“ HRUŠKA, Emil, *Heydrich na Pražském hradě. Plány, opatření a názory zastupujícího říšského protektora*, Praha 2022, s. 9.

⁷ BURIAN, Michal, KNÍŽEK, Aleš, RAJLICH, Jiří, STEHLÍK, Eduard, *Atentát. Operace Anthropoid 1941–1942*, Praha 2007, s. 24.

⁸ BURIAN, KNÍŽEK, RAJLICH, STEHLÍK, s. 24; HRUŠKA, s. 16.

⁹ KETTNER, Petr, *Konec černého vraha. Operace Anthropoid: Atentát na Reinharda Heydricha*, Brno 2017, s. 13.

¹⁰ BUTLER, s. 93.

¹¹ ZUDOVÁ-LEŠKOVÁ, Zlatica a kol., *Za Reinharda Heydricha – Po Reinhardu Heydrichovi. Síla a střet nacismu a českého (československého) odboje a jejich transformace do „druhého života“*, Praha 2021, s. 116–117.

K oficiálnímu převzetí funkce došlo 28. září 1941 v 11 hodin dopoledne. Téhož dne byl vyhlášen civilní výjimečný stav¹² na území oberlandrátů, tj. v Praze, Brně, Moravské Ostravě, Kladně, Hradci Králové a Olomouci. Následující den byl výjimečný stav rozšířen i na okresy Hodonín, Uherské Hradiště a Uherský Brod.¹³ Na území protektorátu vznikly tzv. stanné soudy, které vykonávaly pouze tři rozsudky: rozsudek smrti, předání obžalovaného gestapu, nebo jej zprostit obžaloby (což se stávalo zcela výjimečně). Rozsudky těchto soudů byly nezvratné a byly vykonávány okamžitě. Během civilního výjimečného stavu v době od 27. září do 29. listopadu bylo zastřeleno celkem 404 lidí.¹⁴ S příchodem Heydricha nastalo období teroru, které vyvolávalo permanentní strach a hrůzu. Za účelem zastrašení veřejnosti byla jména popravených osob pravidelně ohlašována rozhlasem.

Několik hodin po Heydrichově příjezdu byl vydán příkaz k zatčení dosavadního předsedy protektorátní vlády Aloise Eliáše. Vědělo se totiž, že udržuje kontakty s československou exilovou vládou.¹⁵ O jeho kontaktech s odbojem věděly německé úřady už od roku 1939.¹⁶ Následující den po jeho zatčení byla vydána zpráva v tisku o jeho zadržení za velezradu a vlastizradu.¹⁷ Eliáš byl postaven před německý soud a odsouzen k smrti. Heydrich nechtěl popravu Aloise Eliáše stále odkládat, jelikož tím chtěl demonstrativně ukázat tvrdost svých rozhodnutí.¹⁸ I přesto byla poprava odložena z důvodu dobrého chování českého lidu. Nakonec byl popraven 19. června 1942.¹⁹

Ještě dne 28. září 1941 byli popraveni českoslovenští generálové Josef Bílý a Hugo Vojta, kteří byli zakladateli a veliteli odbojové organizace Obrana národa.²⁰ Z pohledu nacistů šlo nejen o důstojníky, kteří se podíleli na protinacistickém odboji, ale i o osobnosti, které jsou známy jak mezi civilním obyvatelstvem, tak i mezi příslušníky armády.²¹ Obecně zasadil Heydrich odboji tvrdou ránu. Domácí odboj v tu chvíli prakticky zanikl, byly zničeny téměř všechny odbojové organizace.

¹² Civilní výjimečný stav byl tak propojen se stanným právem. To znamenalo, že pro příště nebylo třeba vyhlášovat stanné právo zvlášť, protože platilo už automaticky pokaždé, když byl vyhlášen výjimečný stav. ZUDOVÁ-LEŠKOVÁ, s. 144.

¹³ JENŠÍK, Miloslav, *Anthropoid kontra Heydrich. Známe celou pravdu?*, Praha 2020, s. 104.

¹⁴ BURIAN, KNÍŽEK, RAJLICH, STEHLÍK, s. 24; BRANDES, s. 252–253.

¹⁵ BUTLER, s. 94.

¹⁶ KÁRNÝ, Miroslav, MILOTOVÁ, Jaroslava, KÁRNÁ, Margita, *Protektorátní politika Reinharda Heydricha, Praha 1991*, s. 6.

¹⁷ BRANDES, s. 256.

¹⁸ KÁRNÝ, MILOTOVÁ, KÁRNÁ, s. 29.

¹⁹ BUTLER, s. 94.

²⁰ ZUDOVÁ-LEŠKOVÁ, s. 18.

²¹ STEHLÍK, Eduard, *Jan Kubiš. Nezastaví mne ani to nejhorší...*, Žďár nad Sázavou 2017, s. 129.

Heydrich krátce po převzetí funkce v Protektorátu Čechy a Morava přistoupil k uskutečnění „konečného řešení židovské otázky“. Již od září 1941 muselo nosit veškeré židovské obyvatelstvo v protektorátu na oděvu žlutou Davidovu hvězdu. Část českého obyvatelstva začala v reakci na to demonstrativně nosit žlutou hvězdu, aby vyjádřila podporu židovského obyvatelstva. Reinhard Heydrich na tuto skutečnost reagoval výnosem vydaným dne 29. září 1941. Tento výnos nařizoval policejní stíhání osob, které na veřejnosti projevují přátelství k Židům.²² Na tyto osoby byla uvalena tzv. ochranná vazba, což v podstatě znamenalo, že měly být poslány do koncentračního tábora.²³ Výnosem z 29. září nechal Heydrich mimo jiné uzavřít židovské modlitebny a synagogy.

1.2.2 Inaugurační projev z 2. října 1941

Dne 2. října 1941 přednesl Reinhard Heydrich v Černínském paláci nástupní projev ke 35 předním nacistickým činitelům okupační správy. Ačkoliv byl tento projev tajný, záznam se přesto dochoval. Heydrichova sekretářka totiž byla v místnosti ukryta před zraky všech a celý projev zapisovala těsnopisem.²⁴ Přítomným nacistům bylo zakázáno, aby si dělali poznámky. A právě v tomto projevu představil své plány ohledně konečného řešení české otázky.²⁵

Hned v úvodu Heydrich oznámil přítomným, jakým úkolem jej Adolf Hitler pověřil. Jeho hlavním úkolem bylo především přesvědčit české obyvatelstvo, že není možné se vyhnout příslušnosti k Německé říši a poslušnosti vůči ní. Tím pozvolna přešel k významu jeho úkolu v protektorátu, tj. má zde potlačovat vše nepřátelské a rovněž má plánovat všechny věci, které jsou dobré pro budoucnost Německa. Do Prahy byl poslán zejména proto, aby tvrdě zasáhl proti českému národnímu odboji.²⁶

Heydrich po krátkém úvodu vysvětloval přítomným, že od počátku války dokázalo Německo pod Hitlerovým vedením obsadit velký prostor, což byl vojenský předpoklad pro další vedení a vítězné ukončení války. Protektor poté rozlišil celkem tři skupiny, na které byl německý prostor rozdělen: země osídlené germánským obyvatelstvem, které budou patřit Německu (např. Holandsko či Norsko); druhou skupinu tvoří východní prostory, které jsou osídleny Slovany. Jsou to místa, která bude Německá říše spravovat a musí si je udržet (např. Pobaltí). Třetí skupinu tvoří velkopolský prostor,

²² BURIAN, KNÍŽEK, RAJLICH, STEHLÍK, s. 27; BUTLER, s. 94.

²³ KÁRNÝ, MILOTOVÁ, KÁRNÁ, s. 30.

²⁴ BUTLER, s. 104.

²⁵ KETTNER, s. 15.

²⁶ AMORT, Čestmír, *Heydrichiáda*, Praha 1965, s. 20.

který bude postupně osídlen Němci a původní obyvatelstvo bude pozvolna vytlačováno na Východ. Území Čech a Moravy se mělo stát jakýmsi srdcem Německé říše.²⁷

Následně se Heydrich vyjádřil k situaci v protektorátu, která několik týdnů před jeho nástupem do funkce byla charakterizována různými sabotážemi, jež byly řízeny „londýnskou propagandou“. Tím byla jednota Německa ohrožena. Jedním z hlavních prostředků, jak prostor Čech a Moravy definitivně ovládnout, je jeho správní rozdělení.²⁸

Ve druhé polovině nástupního projevu Reinhard Heydrich blíže představil svůj hlavní úkol v protektorátu, který rozdělil na dvě etapy. Tou první etapou byl běžný válečný úkol, tou druhou byl úvod ke konečnému řešení české otázky. Před představením konečného řešení hovořil o českých dělnících, kteří měli pro německé vedení války nasadit veškerou svou pracovní sílu. Vyslovil tedy myšlenku, že „českému dělníkovi se musí dát žrádlo, aby mohl pracovat“.²⁹ Což v praxi znamenalo, že by českým dělníkům měla být zvýšena dávka tuku o 400 gramů. Toto byl jeden z bodů Heydrichovy politiky „cukru a biče“. Vzápětí se krátce zmínil o svatováclavské tradici, kterou chtěl zneužít v německý prospěch. Podle jeho teorie byl svatý Václav člověk, který pochopil, že český lid může žít jedině v německém prostoru.³⁰

Poté přistoupil k vysvětlení konečného řešení české otázky. V úvodu podal jasné stanovisko, že prostor Protektorátu Čechy a Morava musí být definitivně osídlen Němci. Aby toho mohlo být dosaženo, měl být nejprve vytvořen přehled, kolik obyvatel protektorátu je schopno poněmčení. Bylo tedy nutné každého „národnostně a rasově“ vyšetřit, a to buď pomocí rentgenu nebo prohlídek ve škole či zaměstnání. Obyvatelstvo mělo být pak, na základě těchto podrobných zjištění, rozděleno do čtyř kategorií. Poněmčení měli být podle něho Češi „dobré rasy“ i smýšlení. Protipólem byli ti, jež byli špatné rasy i smýšlení. Heydrich v tomto bodě zdůraznil, že tato skupina lidí neměla na území Německa co pohledávat, proto měla být deportována na Východ. Osoby dobře smýšlející a špatné rasy budou poslány na práci v Německé říši, ale bylo třeba zajistit, aby již neměly děti. Poslední skupinu tvořili ti „nejnebezpečnější“, a to špatně smýšlející, ale dobré rasy. Tuto skupinu nelze poslat na Východ, jelikož by tam mohla vytvořit odbojnou organizaci, která by pak mohla ohrozit říši. Proto se nabízelo jediné

²⁷ HRUŠKA, s. 30–39.

²⁸ Tamtéž.

²⁹ Tamtéž, s. 40.

³⁰ JENŠÍK, 143–144.

východisko, a to úplná likvidace této vrstvy. Tyto plány, jak naložit s Čechy a Moravany, měly být realizovány až po vítězné válce.³¹

Po ujasnění řešení české otázky se Heydrich krátce vyjádřil k politicko-policejním záležitostem, v jejichž rámci hovořil o úspěšném odstranění a podrobení odbojových skupin. Svůj projev zakončil těmito slovy: „*Ostatně při veškeré lidskosti a dobru ve své vlastní oblasti a při veškerém kamarádství a lidském porozumění uvnitř německého sektoru zavedeme veškerou tvrdost, kterou potřebujeme, abychom tento prostor definitivně učinili pro dějiny německým.*“³² V tomto obsáhlém projevu Reinhard Heydrich seznámil přítomné nacisty se svými budoucími záměry s českým národem a nedlouho poté své plány začal postupně realizovat.

1.2.3 Konečné řešení židovské otázky

Dne 10. října 1941 Reinhard Heydrich svolal poradou, na níž představil své plány ohledně konečného řešení židovské otázky. Kromě něj se této poradě účastnili i Karl Hermann Frank, šéf Bezpečnostní policie a SD Horst Böhme či SS-Sturmbannführer Adolf Eichmann. Na poradě se projednávala nezbytná opatření vůči Židům nejen v protektorátu, ale i v Německé říši.³³

V protektorátu žilo tehdy okolo 88 000 Židů, z toho jen v Praze jich žila polovina. Předpoklad byl, že bude deportováno až 50 000 Židů z protektorátu do ghatt v Rize a Minsku. V následujících týdnech mělo být evakuováno 5 000 Židů z Prahy do polského města Lodž.³⁴ Tyto převozy byly uskutečněny ve dnech od 16. října do 3. listopadu. Z Brna byl odeslán jeden transport o tisíci lidech do Minsku, a to dne 16. listopadu.³⁵ Na území protektorátu měla být vybudována dvě ghetta, a to jedno v Čechách a druhé na Moravě. Tyto tábory budou následně rozděleny na tábor pracovní a tábor zajišťovací. Na území Čech měla jako ghetto sloužit pevnost Terezín. V původních návrzích na vytvoření židovského ghetta byl např. hrad Stará Ratiboř nebo Německý Brod.³⁶

V plánu bylo odesílat do Terezína denně až 3 vlaky po 1000 osobách. Každý Žid si mohl s sebou vzít zavazadlo o váze do 50 kilogramů a potraviny až na 14 dní. V ghettu měla být zavedena kvalitní kanalizace, aby nedošlo k šíření nález do okolí. Pro každé

³¹ HRUŠKA, s. 43–44; JENŠÍK, s. 104–106.

³² HRUŠKA, s. 47.

³³ Tamtéž, s. 49.

³⁴ ZUDOVÁ-LEŠKOVÁ, s. 24–25.

³⁵ Tamtéž.

³⁶ MICHLOVÁ, s. 106.

ghetto měli být přiděleni židovští lékaři. Na závěr zápisu z porady je uvedeno, že si Adolf Hitler přeje odstranit Židy z německého prostoru do konce roku 1941.³⁷

1.2.4 Administrativní a správní reforma

Od nástupu Heydricha do funkce byl protektorát prakticky bez funkční vlády. Vládu nahradily „spolehlivější“ instituce, tj. státní ministr a odbory. Otázka reorganizace vlády byla projednávána již v létě 1941.³⁸ Nová protektorátní vláda byla jmenována dne 19. ledna ve složení, které určil Reinhard Heydrich. Počet českých ministrů byl snížen na sedm. Vzniklo nové ministerstvo hospodářství a práce, v jehož čele stanul příslušník SS Walther Bertsch.

V čele vlády už nestál ministerský prezident, nýbrž předseda. Předseda vlády však nesměl být prostředníkem mezi úřadem zastupujícího říšského protektora a jednotlivými ministry.³⁹ Okupanti neměli v úmyslu úplné odstranění protektorátní reprezentace, nýbrž jim šlo jen o zabránění tomu, aby státní prezident nebo protektorátní vláda chtěli odstoupit z funkcí.

Protektorátní vláda přestávala být politickým činitelem a autonomní správa byla de facto zlikvidována. Němci pronikali do české státní správy a postupně v ní obsazovali všechny klíčové pozice. Dvojkolejnost české a německé správy byla tímto způsobem odstraňována. Česká správa proto přestala být autonomní. Postupně se na ní přenesly všechny úkoly říšskoněmecké správy, které měla původně autonomní správa řešit na základě směrnic Adolfa Hitlera.⁴⁰

³⁷ HRUŠKA, s. 52–53.

³⁸ BRANDES, s. 260.

³⁹ KÁRNÝ, MILOTOVÁ, KÁRNÁ, s. 34.

⁴⁰ Tamtéž, s. 35.

2 Československá exilová vláda v Londýně a myšlenka na likvidaci Reinharda Heydricha

2.1 Vznik československé exilové vlády a její podíl na zahraničním odboji

Z 29. na 30. září 1938 byla podepsána Mnichovská dohoda, na jejímž základě měla Československá republika postoupit svá pohraniční území Německu. Dohoda byla podepsána zástupci Německa, Velké Británie, Francie a Itálie, ale bez přítomnosti zástupce Československa. Prezident Československé republiky Edvard Beneš se rozhodl pod tlakem situace po uzavření Mnichovské dohody abdikovat dne 5. října 1938. Z obavy o vlastní bezpečnost proto o čtrnáct dní později emigroval do Velké Británie. Po nuceném odchodu Edvarda Beneše z funkce se novým prezidentem stal Emil Hácha.⁴¹

Československá exilová reprezentace byla Velkou Británií a Francií uznávána zpočátku jako reprezentant československého lidu od 17. října 1939, a to ve formě Československého národního výboru. Až v červnu 1940 Velká Británie uznala tzv. Prozatímní státní zřízení, které zahrnovalo tři pilíře: exilovou vládu (předsedou vlády byl Jan Šrámek), Státní radu (jež měla funkci prozatímního parlamentu) a Edvarda Beneše jako prezidenta ČSR v exilu. Nicméně Mnichovská dohoda nadále zůstávala v platnosti.⁴²

Hlavním úkolem československé exilové vlády bylo především přesvědčit zahraniční vlády o vlastní legitimitě. A dalším neméně důležitým úkolem exilové vlády bylo odznamenání Mnichovské dohody a obnovení Československého státu v předmnichovských hranicích.⁴³ Pozdějším úkolem československé exilové reprezentace bylo obnovit kontakt s domácím odbojem, který byl víceméně přerušen po nástupu Reinharda Heydricha. Obnovení kontaktu s českým národem mohlo proběhnout jedině s britskou spoluprací.

Myšlenka na vytvoření organizace, jejíž členové by dokázali účinně bojovat s nepřítelem během druhé světové války, se zrodila v době, kdy nacistické Německo začalo upírat svou pozornost na Velkou Británii. Z britské iniciativy proto byla utvořena dne 19. července 1940 tzv. SOE (Special Operations Executive) neboli Útvar speciálních

⁴¹ MACDONALD, Callum, *Úder z Londýna. Atentát na obergruppenführera SS Reinharda Heydricha*, Praha 1997, s. 74.

⁴² KMOCH, s. 53.

⁴³ ČEJKA, Eduard, *Československý odboj na Západě (1939–1945)*, Praha 1997, s. 68–69.

operací.⁴⁴ Za SOE odpovídalo britské ministerstvo pro vedení hospodářské války v čele s Hughem Daltonem. Výcvik dobrovolníků řídil generál Colin McVean Cubbins.⁴⁵

Základem struktury SOE byly národní sekce, jež byly specializované na jednu konkrétní zemi. Jednotlivé sekce pak spolupracovaly s emigracemi a exilovými vládami. SOE navázala kontakty s emigracemi z Norska či Jugoslávie, ale i s uznanými exilovými vládami z Československa nebo Polska.⁴⁶ SOE podporovala odbojová hnutí v okupovaných zemích Evropy, a proto se československý exil v Londýně dokázal rychle dohodnout s britskými představiteli SOE na společném postupu proti nepříteli na území Protektorátu Čechy a Morava. S Brity v tomto ohledu jednal přednosta II. odboru Ministerstva národní obrany (MNO) plukovník generálního štábu František Moravec.⁴⁷ Plukovník Moravec se 12. prosince 1940 sešel s britskými partnery a vyslovil jim myšlenku o možnosti vysílání československých parašutistů na území protektorátu, přičemž by každá skupina výsadkářů byla pověřena plněním různých typů specifických úkolů.⁴⁸

2.1.1 Výcvik československých parašutistů ve Velké Británii

Za spolupráce SOE vzniklo na československé straně speciální oddělení tzv. Zvláštní skupina D, jejímž hlavním úkolem byla příprava mužů pro zvláštní operace. Tato skupina vznikla v létě 1941 a stala se součástí 1. zpravodajského ofenzivního oddělení II. odboru MNO.⁴⁹ Vnitřně byla Zvláštní skupina D rozdělena celkem do tří sekcí. V čele velitelské sekce stál major Karel Paleček a štábní kapitán Jaroslav Šustr. Tato sekce měla na starosti nábor parašutistů a spolupráci se SOE. Výcviková sekce organizovala speciální a zdokonalovací výcvik v objektech STS (Special Training Schools) určených pro výcvik československých parašutistů. Posledním oddělením této skupiny byla týlová sekce, jejímž úkolem bylo zajistit výcvik po stránce materiální a technické.⁵⁰

Každý parašutista musel nejprve projít základním výcvikem, po úspěšném absolvování mohl pokračovat ve speciálním výcviku, který jej připravil na plnění

⁴⁴ FOOT, M. R. D., *SOE. Stručná historie Útvaru zvláštních operací 1940–1946*, Brno 1997, s. 15.

⁴⁵ MAREK, Jindřich, *Pátou kartu bere smrt. Českoslovenští parašutisté v britských battledresech 1941–1945*, Cheb 2000, s. 10.

⁴⁶ MATÚŠŮ, Marie, *Muži pro speciální operace*, Praha 2005, s. 36.

⁴⁷ STEHLÍK, Kubiš, s. 102.

⁴⁸ STEHLÍK, Eduard, *SOE a příprava atentátu na Reinharda Heydricha*. Paměť a dějiny 6, 2012, 2, s. 3–15.

⁴⁹ Do té doby mělo 1. oddělení celkem 3 skupiny: Zpravodajská skupina A, Studijní skupina B a Šifrová skupina C. MATÚŠŮ, s. 49.

⁵⁰ ŠOLC, Jiří, *A zpívali jsme Tipperary*, Praha 1993, s. 29–34.

specifického úkolu. Výsadky parašutistů pak byly uskutečňovány na základě naléhavosti situace v protektorátu, tj. například zpravodajské skupiny byly vyslány na naše území až po přerušení spojení s domácím odbojem s cílem obnovení kontaktu. Proto i Anthropoid, o němž bude podrobně psáno dále v textu, byl vyslán až poté, co Reinhard Heydrich po nástupu do Prahy rozpoutal teror.

Základní výcvik československých parašutistů se skládal ze dvou částí, a to z kurzu útočného boje a kurzu vzdušného výcviku. Pro výcvik Čechoslováků vyhradila SOE objekt STS 25.⁵¹ Jednalo se o bývalé farmy Camus Darrah a Garramor v okolí jezera Morar v severním Skotsku.⁵² První skotský kurz započal 17. července 1941. Kurz útočného boje se skládal z několika částí. Převážná část kurzu byla věnována destrukci a sabotážím. Muži se v rámci této části kurzu naučili teoreticky i prakticky zacházet s trhavinami a zápalnými látkami. Součástí přípravy byl i spojovací výcvik. Zahrnoval naučení se Morseově abecedě a Q-kódu. Důležitá byla ve výcviku i topografie a schopnost orientace v terénu. Střelecké přípravě bylo věnováno relativně málo hodin, nicméně svým celkovým pojetím se vymykala běžnému vojenskému výcviku. Odlišovala se způsobem střelby, protože se muži učili střílet v různých polohách, a to letmou střelbou bez dlouhého míření. Vojáci se učili střílet z pistolí a samopalů britského či německého původu. Neméně důležitou součástí kurzu byla tělesná příprava, která tvořila pravidelnou součást denního zaměstnání. Výcvik v tělesné zdatnosti se odehrával v tělocvičně, na hřišti či přímo v terénu.⁵³

Po dokončení kurzu útočného boje následoval kurz vzdušného výcviku na letišti v Ringway u Manchesteru, který byl zaměřený na seskoky padákem. Parašutistický výcvik trval celkem 10 dní. První dny byly věnovány pozemní přípravě. V rámci této přípravy byly cvičeny speciální parakotouly vpřed a vzad. Parakotouly přes překážky se pak vykonávaly přes rameno, nikoliv přes hlavu. Muži se učili nejprve vyskakovat z korby jedoucího nákladního automobilu a nacvičovali rovněž seskoky z trupu letadla. Skákat s padákem z letoucího letadla se naučili až v druhé polovině kurzu. Součástí parašutistického výcviku bylo i balení padáku a manipulace s padákem po dopadu na zem. Pro úspěšné absolvování tohoto kurzu se museli muži zúčastnit alespoň čtyř denních seskoků a jednoho seskoku v noci.⁵⁴

⁵¹ STEHLÍK, *Kubiš*, s. 105.

⁵² DREJS, Jan, *Za Heydrichem stín*, Praha 1947, s. 26.

⁵³ ŠOLC, *Tipperary*, s. 47–52.

⁵⁴ MATUŠŮ, s. 135–136.

Po absolvování základního kurzu následoval výcvik speciální, který pak jednotlivce připravoval na plnění specifických úkolů. Na základě dispozic a dovedností absolventů základního výcviku pak byly sestavovány operační skupiny, které měly různá zaměření. Skupiny kurýrní byly používány k dopravě zpráv a dokumentů důvěrné povahy. Skupiny sabotážní a diverzní byly vysílány k ničení konkrétních cílů. Takovéto skupiny pak dopravovaly do okupované vlasti sabotážní materiál jako zápalné látky či trhaviny. Nejčastěji zastoupené v programu zvláštních operací byly skupiny zpravodajské, které měly za úkol udržovat spojení mezi okupovanými zeměmi a exilovými reprezentacemi. Charakteristickou skupinou tohoto zaměření byl výsadek Silver A. Spojovací skupiny dopravovaly do vlasti moderní aparatury, aby mohlo být zdokonaleno rádiové spojení s Londýnem. Domácímu odboji z hlediska materiálního pomáhaly zásobovací skupiny. Typickou zásobovací skupinou byl výsadek Steel. Teroristické skupiny byly určeny k destabilizaci situace na okupovaném území. Jejich úkolem byla likvidace významných osob německé okupační správy. Nejvýznamnější skupinou tohoto zaměření byl Anthropoid.⁵⁵

2.2 Úvahy československé exilové reprezentace nad atentátem na Reinharda Heydricha

Pro československou exilovou vládu nebyla situace ohledně mezinárodní politiky úplně radostná. Navíc československá exilová reprezentace čelila značné kritice za svou pasivitu od nástupu Reinharda Heydricha. Exilová vláda v Londýně se postupně proto dostávala na poslední místo pomyslného žebříčku okupovaných zemí, které aktivně přispívaly prostřednictvím odboje k porážce nacistického Německa.⁵⁶ V takovéto situaci bylo nutné ukázat, že prezidentu Edvardu Benešovi není lhostejné, co se s českým národem v okupované vlasti děje. V takové chvíli bylo žádoucí důrazně odpovědět na nastalý teror v Protektorátu Čechy a Morava.⁵⁷ Bylo nutné uskutečnit akci, která by jednak pozvedla mezinárodní prestiž malého českého národa, a jednak podnítila aktivitu domácího odboje.⁵⁸

V tomto případě bylo nezbytné podniknout nějakou výstražnou akci proti nejvýše postaveným nacistům v protektorátu. Zprvu se uvažovalo o odstranění státního sekretáře

⁵⁵ ŠOLC, *Tipperary*, s. 59–60.

⁵⁶ BURIAN, KNÍŽEK, RAJLICH, STEHLÍK, s. 31.

⁵⁷ ŠPITÁLNÍK, Zdeněk, BJAČEK, Petr, BURIAN, Michal, *Anthropoid. Němá svědectví*, Praha 2018, s. 21.

⁵⁸ ČEJKA, s. 261.

Karla Hermanna Franka, ale po teroru, jež rozpoutal Reinhard Heydrich po příchodu do Prahy, padla jednoznačná volba právě na něj.⁵⁹ V úvahu přicházelo i odstranění kolaborantského ministra Emanuela Moravce, avšak tento čin by zřejmě neměl v Evropě patřičný ohlas a zahraničnímu odboji by nijak zvlášť nepomohl.⁶⁰

Důvodů pro likvidaci Reinharda Heydricha bylo několik. Zaprvé by tato akce měla patřičně oživit téměř zničené domácí odbojové hnutí. Stala by se pomyslnou jiskrou či vzkříšením pro domácí odboj. Akce tak měla povzbudit český národ k vyjadřování masivního odporu proti okupaci.⁶¹ Zadruhé by atentát vyjádřil pomstu za to, jak Heydrich od svého nástupu nakládal s českým národem. Byla by to pomsta nejen za represe a krveprolití, které rozpoutal v protektorátu, ale i osobní odplata za popravu generálů Vojty a Bílého, a zejména za zatčení a odsouzení Aloise Eliáše.⁶² A zatřetí by vykonání atentátu na vysokého nacistického činitele připoutalo pozornost světové veřejnosti a dokázalo by to, že se český národ jen tak nevzdává. Ostatně takový čin by mohl přimět mocnosti k odzúnnání Mnichovské dohody.⁶³

O plánované odvetné akci, jež se měla odehrát na území protektorátu, zpočátku věděla jen hrstka lidí v nejbližším okruhu kolem plukovníka Františka Moravce. Podle vojenského historika Eduarda Stehlíka vyvstala původní myšlenka na atentát několik dní poté, co se Londýn dozvěděl o popravě generálů Vojty a Bílého. František Moravec pak tuto myšlenku sdělil blízkým spolupracovníkům československé vojenské zpravodajské služby. Major generálního štábu Emil Strankmüller o tomto nápadu informoval představitele britské SOE. Následný podíl SOE na této operaci byl naprosto zásadní.⁶⁴ Nelze ovšem s jistotou říct, jak byl v přípravě atentátu prezident Edvard Beneš angažován. Dle názoru autorky byla myšlenka atentátu prezidentovi pouze sdělena, ale nelze úplně říct, do jaké míry se mu tato idea zamlouvala. Pravděpodobně se ale dál v této záležitosti nijak neangažoval a nechal konat v tomto ohledu čs. zpravodajskou službu.

⁵⁹ BURIAN, KNÍŽEK, RAJLICH, STEHLÍK, s. 31.

⁶⁰ MORAVEC, František, *Špión, jemuž nevěřili*, Praha 1990, s. 287.

⁶¹ Tamtéž.

⁶² ANDREJS, Jaroslav, *Smrt boha smrti*, Praha 1997, s. 358.

⁶³ ČEJKA, s. 261.

⁶⁴ STEHLÍK, *SOE*, s. 3–5.

3 Operace Anthropoid

3.1 Výběr mužů pro Anthropoid

Po nastalém teroru na území Protektorátu Čechy a Morava přistoupila československý exil k rozhodnutí provést odvetnou akci. Jednalo se o útok na některého z okupačních činitelů, který měli vykonat dva muži, jež prošli speciálním výcvikem.⁶⁵ Muži měli být vysazeni padákem s veškerým nutným vybavením na okupovaném území. Operace dostala krycí název Anthropoid. Pro tento úkol byli vybráni pro své vynikající výsledky dva úspěšní absolventi speciálních kurzů.⁶⁶ Velitelem operace byl určen rotmistr Jozef Gabčík⁶⁷ a jeho partnerem v boji pak rotný Karel Svoboda.⁶⁸

Oba muži Gabčík a Svoboda se zúčastnili porady, která se konala dne 3. října 1941 v Londýně. Přítomní byli kromě obou vojáků ještě plukovník František Moravec, podplukovník Josef Bartík, major Karel Paleček a major Jan Krček.⁶⁹ V úvodu záznamu z porady plukovník Moravec shrnul nelehkou situaci na území protektorátu. Rovněž připomenul, že domácí odboj má problémy a potřebuje pomoc zvenčí. Právě tuto pomoc měli zajistit Gabčík se Svobodou. Tato pomoc měla být poskytnuta konkrétně 28. října 1941, tedy v den výročí vzniku samostatného Československého státu. Ten den mělo dojít k významnému činu, který by byl zapsán do dějin. V Praze byly v tu dobu dvě osoby, které byly zodpovědné za vraždění, a to Karl Hermann Frank a Reinhard Heydrich. Plukovník Moravec poté oběma vojákům sdělil toto: „Podle našeho názoru, jakož i našich vedoucích osob je třeba pokusit se o to, aby jeden z nich za to zaplatil, abychom ukázali, že vracíme ránu za ránu.“⁷⁰ Následně zdůraznil, že je to právě ten úkol, pro jehož splnění byli vybráni. Dále v záznamu porady byl uveden důvod, proč jsou tímto úkolem pověřeny dvě osoby. Bylo to zejména proto, že úkol musel být proveden bez jakékoli pomoci českého obyvatelstva. Plukovník dále oběma mužům sdělil, že je čistě na nich,

⁶⁵ KMOCH, s. 55.

⁶⁶ ŠPITÁLNÍK, BJAČEK, BURIAN, s. 17.

⁶⁷ Jozef Gabčík (1912–1942) se narodil v obci Poluvsie na Slovensku. Vyučil se kovářem a zámečnickem. Roku 1932 nastoupil vojenskou službu u pěšího pluku 14 v Košicích. Po uplynutí základní vojenské služby ještě zůstal v armádě v hodnosti desátníka, poté povýšen na četaře. Před vypuknutím druhé světové války opustil Slovensko a dostal se do Polska. Z Polska se stejně jako Jan Kubiš dostal do Francie, kde vstoupil do Cizinecké legie. Po příjezdu do Velké Británie sloužil u 1. praporu 1. čs. smíšené armády jako zástupce velitele 2. čety 3. pluku. Po absolvování speciálního výcviku se stal velitelem paraskupiny Anthropoid. KMOCH, s. 17–21.

⁶⁸ Tamtéž, s. 55.

⁶⁹ IVANOV, Miroslav, *Atentát na Reinharda Heydricha*, Praha 2019, s. 40.

⁷⁰ Cit.: Tamtéž, s. 41.

jak a kdy akci provedou. Na závěr byli Gabčík a Svoboda dotázáni, zda s tímto úkolem souhlasí. Jednoznačně odpověděli, že zadaný úkol splní.⁷¹

Po této poradě se Gabčík a Svoboda zúčastnili speciálního doplňovacího výcviku. Naneštěstí byl 5. října Karel Svoboda zraněn při jednom cvičném seskoku. O dva dny později byl Svoboda stále ve stavu nemocných, stěžoval si na bolest celého těla a zejména zad. Štábní kapitán Jaroslav Šustr považoval za nutné, aby byl Svoboda z výcviku stažen. V této chvíli bylo potřeba najít náhradníka. Na Šustrův návrh i na Gabčíkovo přání se rotmistr Jan Kubiš⁷² stal druhým mužem Anthropoidu.⁷³

Výsadek paraskupiny Anthropoid, původně plánovaný na 10. října 1941, musel být odložen. Oba muži museli před odletem do okupované vlasti projít speciálním a zdokonalovacím výcvikem, který ještě nebyl zcela dokončen.⁷⁴ Rotmistři Gabčík a Kubiš zamířili dne 14. října do výcvikového velitelství SOE do objektu STS 21 situovaného na východ od Arisaigu. Za jejich doplňující výcvik zodpovídali ti nejlepší specialisté SOE, a to kapitáni Eric Anthony Sykes a John Tobin Bush. Pod vedením těchto důstojníků prošli Jozef Gabčík a Jan Kubiš šestidenním výcvikem ve střelbě. Zdokonalili se ve střelbě z různých typů zbraní například ze samopalu STEN či lehkého kulometu BREN. Byla procvičována střelba pudová a mířená na pohyblivé i pevné cíle. Součástí speciálního kurzu byla rovněž práce s trhavinami a vrhání ručních granátů. Po dokončení tohoto výcviku byli oba parašutisté převezeni do tajného zařízení SOE označovaného jako Station XII. Právě zde se rodil plán útoku na Reinharda Heydricha. V tomto středisku se totiž Gabčík s Kubišem učili házet granát na jedoucí automobil. Speciální výcvik skončil na počátku listopadu 1941.⁷⁵ Od 8. listopadu Gabčík s Kubišem vyčkávali, až přijde čas jejich výsadku, v objektu STS 2 Bellasis House u Dorkingu. Právě v tomto objektu zřídil II. odbor MNO v Londýně ve spolupráci se SOE výcvikové středisko, které bylo určené pro československé parašutisty. Pro sabotážní skupiny řídil zdokonalovací kurz nadporučík Rudolf Hrubec.⁷⁶ Zde ještě probíhalo upřesňování plánu operace

⁷¹ Tamtéž; BURIAN, KNÍŽEK, RAJLICH, STEHLÍK, s. 33.

⁷² Jan Kubiš (1913–1942) se narodil v Dolních Vilémovicích na Moravě. Roku 1935 nastoupil základní vojenskou službu u pěšího pluku 31 ve Znojmě. Po dvou letech působení byl povýšen do hodnosti desátníka. U pluku v Opavě působil jako instruktor poddůstojnické školy, kde později dosáhl hodnosti dělesloužícího četaře. V březnu roku 1939 se rozhodl ilegálně přejít hranice do Polska, kde se v táboře v Malých Bronowicích seznámil s Jozefem Gabčíkem. Přes Polsko se pak dostal do Francie, kde vstoupil do Cizinecké legie. Po vypuknutí války sloužil u 1. československého náhradního praporu v Agde. Ve Velké Británii působil jako zástupce velitele 1. čety 3. roty u 1. praporu 1. čs. smíšené brigády. Jako jeden z mnoha se přihlásil k plnění zvláštních operací na nepřátelském území. Po zranění rotného Karla Svobody se stal členem výsadku Anthropoid. KMOCH, s.22–26.

⁷³ JENŠÍK, s. 47–48.

⁷⁴ MACDONALD, s. 148.

⁷⁵ STEHLÍK, *Kubiš*, s. 139–149.

⁷⁶ BURIAN, KNÍŽEK, RAJLICH, STEHLÍK, s. 39.

Anthropoid, který s oběma muži probíral štábní kapitán generálního štábu Jaroslav Šustr.⁷⁷

Své poslání pak Jozef Gabčík s Janem Kubišem stvrdili dne 1. prosince 1941 podpisem následujícího závazku: „*Můj úkol tkví v zásadě v tom, že společně s jiným příslušníkem československé armády budu odeslán do vlasti, abych v čase, na místě a v situaci, která podle našeho zjištění na místě a za daných okolností bude zdát nejvýhodnější, provedl nějakou sabotážní, nebo teroristickou akci, tak účinnou, aby měla patřičný ohlas jak doma, tak za hranicemi Československé republiky. Učiním podle svého nejlepšího vědomí a svědomí vše, abych tento úkol, k jehož plnění jsem se dobrovolně přihlásil, splnil.*“⁷⁸ O půl roku později tento závazek splnili.

3.2 Výsadek

SOE poskytla paraskupině Anthropoid modernější výzbroj, než jakou měly k dispozici ostatní výsadky. Součástí výbavy byl balík s výbrojí shozený na samostatném padáku. Ten obsahoval dvě bedny. Menší bedna obsahovala například dvě automatické pistole Colt 38 s podpažními pouzdry, náhradní zásobníky, šest perkusních bomb s plastickou trhavinou či speciální roznětky.⁷⁹ Větší bedna obsahovala speciální výbavu, kterou kromě pistolí tvořil samopal STEN, munice, granáty Mills se čtyřvteřinovým zpoždovačem, zásoby plastické trhaviny a další potřebné příslušenství na výrobu bomb a výbušných nástrah.⁸⁰ Oba členové výsadku měli ve své osobní výbavě kromě padáku například automatickou pistoli Colt 38 s náhradním zásobníkem a náboji, obvazový balíček, menší zásobu potravin nebo skládací lopatku. Každý z obou členů Anthropoidu získal ještě před odletem 5000 říšských marek a 500 korun českých.⁸¹ Krátce před odletem pak rotmistři obdrželi padělané protektorátní doklady. Jozef Gabčík obdržel občanskou legitimaci na jméno Zdeněk Vyskočil a Jan Kubiš na jméno Otto Strnad.⁸²

Ještě před vysláním Anthropoidu řešila exilová vláda důležitou otázku, tedy jak obnovit spojení s Protektorátem Čechy a Morava. Veškeré spojení s českým národem bylo přerušeno po nástupu Reinharda Heydricha a československý exil potřeboval tento kontakt nutně obnovit. Z tohoto důvodu mělo v danou chvíli větší prioritu vyslání skupiny

⁷⁷ STEHLÍK, *Kubiš*, s. 149.

⁷⁸ ŠMEJKAL, Pavel, PADEVĚT, Jiří, *Anthropoid. Průvodce*, Praha 2017, s. 140.

⁷⁹ KMOCH, s. 57–58.

⁸⁰ ŠOLC, Jiří, *Bylo málo mužů*, Praha 1990, s. 70.

⁸¹ KMOCH, s. 58–59.

⁸² DREJS, s. 44.

spojarů na území protektorátu. Spojáři tak nakonec dostali přednost před Anthropoidem, který si na svůj výsadek musel téměř dva měsíce počkat. K tomuto úkolu byl určen výsadek Silver A,⁸³ který sestával ze tří členů, a to z nadporučíka Alfréda Bartoše, rotmistra Josefa Valčíka a svobodníka Jiřího Potůčka. Členové této skupiny měli za úkol obnovit spojení pomocí rádiového kompletu zvaném Libuše a zorganizovat zpravodajskou síť.⁸⁴ S navázáním spojení měl pomoci i dvoučlenný výsadek Silver B ve složení rotný Jan Zemek a četař Vladimír Škácha.⁸⁵

Výsadek skupiny Anthropoid byl naplánován až na noc z 28. na 29. prosince 1941. Spolu s ním měly být vysazeny též skupiny Silver A a Silver B. Před odletem podal štábní kapitán Jaroslav Šustr poslední instrukce pro Anthropoid. Muži museli ihned po seskoku zakopat padáky a letecké obleky. Poté bylo nutné pečlivě ukryt zbyvajících materiál a vyčkat do rána v lese blízko místa seskoku. Následně, pokud to situace umožňovala, měli muži dojít do Plzně nebo do Rokycan, kde měli na záchytných adresách požádat o ubytování. Štábní kapitán Šustr zdůraznil, že pro vlastní bezpečí a bezpečí ostatních se nesmí o svém úkolu nikomu zmiňovat. Po zajištění ubytování se museli rotmistři informovat nejen o stávajících poměrech v protektorátu, ale také o možnostech cesty do Prahy. V Praze si pak oba muži měli vybrat nevhodnější místo na provedení akce. Štábní kapitán jim doporučil, aby si před splněním svého úkolu našli jiné ubytování, než jaké našli po příchodu do Prahy.⁸⁶

V průběhu odpoledne byli členové tří paraskupin připraveni na letišti Tangmere nacházejícím se v hrabství Sussex. Parašutisty měl na místo seskoku dopravit tehdy nejmodernější letoun, který měla britská RAF k dispozici, a to čtyřmotorový bombardér Handley Page Halifax B Mk. II. Letoun poskytl pro výsadek těchto tří skupin 138. perut' RAF pro speciální úkoly.⁸⁷ Tato perut' tak poskytl dostatečně silný bombardér, který dokázal vydržet nepřetržitých 13 hodin letu.⁸⁸ Na palubě byl kromě sedmi výsadkářů přítomen i štábní kapitán Jaroslav Šustr jako dispečer a osm členů britské posádky pod velením pilota kapitána Ronalda C. Hockeye.⁸⁹

⁸³ Silver A doprovázely neúspěšné pokusy spojené s jeho vysazením. Poprvé měl být vysazen 24. října 1941, ale kvůli povětrnostní situaci se letoun nedokázal zvednout ze země. Další pokus byl uskutečněn v noci ze 7. na 8. listopadu. Letoun nemohl nad protektorátem přistát kvůli sněhové bouři, proto se obrátil zpět do Británie. Dne 30. listopadu se stejná situace opakovala. KMOCH, s. 62.

⁸⁴ MACDONALD, s. 151–152.

⁸⁵ ŠOLC, *Bylo*, s. 74.

⁸⁶ STEHLÍK, *Kubiš*, s. 155–156; ŠPITÁLNÍK, BJAČEK, BURIAN, s. 19.

⁸⁷ STEHLÍK, *Kubiš*, s. 152.

⁸⁸ Během letu bylo třeba počítat i s určitými komplikacemi, ať už se jednalo o nepřízeň počasí či o skutečnost, že letadlo mohlo být sestřeleno německými stíhači. Tamtéž, s. 157.

⁸⁹ KMOCH, s. 60.

Letadlo se vzneslo ve 22 hodin britského času. Ani tento významný let se neobešel bez komplikací. Letoun přeletěl francouzské pobřeží v prostoru Le Crotoy celkem bez problému. Poté směřoval na Darmstadt v Bavorsku, kam dorazil v 00.42.⁹⁰ Cestou nad tuto oblast došlo dvakrát k setkání s německými stíhači, ale pilot Halifaxu se jim obratně dokázal ztratit z dohledu. Pilot však ještě neměl zcela vyhráno. Většina orientačních bodů byla zapadána sněhem, tudíž nebyla vidět menší města, železnice ani řeky. Z tohoto důvodu pilot ztratil orientaci, a proto nad území Protektorátu Čechy a Morava vletěl jinde, než bylo původně v plánu. V důsledku této skutečnosti pak pilot zaměnil Prahu za Plzeň.⁹¹ I přesto, že navigátor nedokázal najít orientační body, musely být výsadky uskutečněny na zhruba určených místech. Jako první přišel na řadu Anthropoid. Nejprve letadlo opustil Jozef Gabčík, poté byl shozen kontejner s potřebným vybavením a následně opustil letoun Jan Kubiš. Podle palubního deníku byl Anthropoid vysazen ve 2.24 britského času východně od Plzně. Ve skutečnosti však místem seskoku bylo pole u obce Nehvizdy nedaleko Prahy. O třináct minut později byl vysazen Silver A. Ve 2.56 byl vysazen i Silver B. Poté letoun zamířil zpět do Velké Británie. K výsadku všech tří skupin došlo na jiných místech, než se plánovalo. V tu chvíli to ale žádný z parašutistů netušil.⁹²

Oba parašutisté skupiny Anthropoid vyskočili do neznáma. Nemohli tušit, zda přistanou do hlubokého lesa, otevřené krajiny nebo obydlené oblasti. Navíc u všech výsadek existovalo riziko, že se parašutisté po seskoku nebudou moci navzájem najít. Pokud by totiž došlo k nějakému zaváhání při seskoku, mohlo se stát, že druhý výsadkář dopadne několik stovek metrů od toho prvního. Skupina by se tak nesešla, a tudíž by nemohla splnit zadaný úkol.⁹³ To naštěstí nebyl případ Anthropoidu. Ten ale musel řešit jiný problém. Při doskoku na zasněženou a zmrzlou půdu si totiž Jozef Gabčík poranil levou nohu.⁹⁴ Toto zranění mu bohužel neumožňovalo stabilní chůzi.⁹⁵ Jakmile se oba muži ve tmě našli, ihned zakopali své padáky a vydali se do nedaleké boudy u pole, v níž si schovali bedny s operačním materiálem. Hned brzy ráno se Jan Kubiš vydal zjistit na místní faru, kam to vlastně dopadli. Ochotný farář mu pomohl se zorientovat a zároveň mu sdělil, že v sousední vesnici je železniční zastávka, odkud se může dostat kamkoliv.

⁹⁰ STEHLÍK, *Kubiš*, s. 158.

⁹¹ BURIAN, KNÍŽEK, RAJLICH, STEHLÍK, s. 44.

⁹² KETTNER, s. 46–48; MACDONALD, s. 154–155.

⁹³ STEHLÍK, *Kubiš*, s. 163.

⁹⁴ Takové zranění se mohlo snadno přihodit také z důvodu, že parašutisté byli vysazováni v civilních botách, a nikoliv ve výsadkářských botách, které byly celkově pevnější. Proto se často stávalo, že se výsadkáři při dopadu na zem zranili. Tamtéž.

⁹⁵ MACDONALD, s. 169.

Téhož rána oba parašutisté došli na nádraží a dojeli do Prahy, kde nastoupili na vlak do Rokycan. V Rokycanech se vydali na záchytnou adresu k Václavu Stehlíkovi, který jim dočasně poskytl úkryt a stravu.⁹⁶

3.3 Příprava na provedení operace v Praze

Z Rokycan se pak oba muži přesunuli do Plzně do ulice Pod Záhorskem, kde žil policejní inspektor Václav Král. Ten jim poskytl ubytování a též pomohl zajistit Gabčíkovi s Kubišem vyhotovení pracovních knížek na jména uvedená v jejich falešných legitimacích.⁹⁷ V Plzni získali bezpečný úkryt, ale důležitější bylo získat důvěryhodné lidi i v Praze. Vzhledem ke Gabčíkovu zranění odjel Jan Kubiš do Prahy sám a hledal nové kontakty. Po příjezdu se seznámil s učitelem Janem Zelenkou (krycím jménem Hajský), jež byl důležitou osobou sokolského hnutí. Reinhard Heydrich nařídil rozpuštění České obce sokolské a několik set členů bylo posláno do koncentračního tábora. V reakci na nacistický teror vznikla v rámci sokolské odbojové organizace „Jindra“ radikální skupina zvaná „Říjen“. Právě napojení na tuto skupinu bylo pro Anthropoid klíčové.⁹⁸ Zelenka-Hajský pak seznámil Kubiše s velitelem organizace „Jindra“ Františkem Pecháčkem. Díky němu se pak základna spolupracovníků Anthropoidu začala postupně rozšiřovat. Nelze úplně vyjmenovat všechny osoby, které se nějakým způsobem podílely na pomoci těmto dvěma parašutistům. Je však nutné zmínit rodinu Moravcových ze Žižkova.⁹⁹ U této rodiny našli zázemí nejen Gabčík s Kubišem, ale i další parašutisté. Paní Marie „teta“ Moravcová se o parašutisty starala jako o vlastní syny. Právě rodina Moravcových patřila mezi ty nejaktivnější podporovatele Anthropoidu.¹⁰⁰ Velkou pomoc poskytl oběma parašutistům příslušníci Sokola, kteří jim zajistili potravinovou pomoc. Je obdivuhodné, kolik osob se zapojilo do podpory těchto dvou výsadkářů. Všichni si byli vědomi rizika, které na sebe a své blízké berou. Je ovšem zajímavé, že nikdo z podporovatelů ve skutečnosti neměl nejmenší tušení o jejich speciálním úkolu. Jediný, kdo byl zpočátku zasvěcen, byl právě učitel Jan Zelenka-Hajský, kterému Gabčík s Kubišem už od prvního setkání důvěřovali.¹⁰¹

⁹⁶ Tamtéž, s. 164–165.

⁹⁷ ANDREJS, s. 85.

⁹⁸ ČVANČARA, Jaroslav, „Ni zisk, ni sláva“. *Příběh Jana Zelenky-Hajského a jeho sokolské ilegální organizace Říjen*. Paměť a dějiny 6, 2012, 2, s. 16–32.

⁹⁹ ANDREJS, s. 56–57.

¹⁰⁰ IVANOV, s. 62.

¹⁰¹ STEHLÍK, *Kubiš*, s. 169–170.

Po zajištění ubytování a stravy se mohli oba muži věnovat svému úkolu. Ze všeho nejdříve museli zjistit informace o pohybu a denním rozvrhu Reinharda Heydricha. Heydrich zastával funkci zastupujícího říšského protektora, ale současně stále působil na postu šéfa Hlavního říšského bezpečnostního úřadu. Z tohoto důvodu musel často dojíždět do Berlína, a proto se zpočátku v Praze příliš nezdržoval. Bez podrobné znalosti Heydrichova denního režimu a časového harmonogramu bylo těžké stanovit čas i místo útoku na jeho osobu.¹⁰² S tímto problémem pomohl parašutistům Jan Zelenka-Hajský. Na Pražském hradě totiž pracoval jakožto zřízenec u hospodářské správy bývalý Zelenkův žák František Šafařík. Ten pak po domluvě se Zelenkou nosil na papírku informace o protektorově pohybu do přízemního bytu v dnešní Letenské ulici. Zde žily dvě sestry Kovárníkovy, které později s Annou Malinovou a sestrami Fafkovými dělaly doprovod Jozefu Gabčíkovi a Janu Kubišovi na nejrůznější výstavy a divadelní představení. S dámským doprovodem byli muži méně nápadní, než kdyby po Praze chodili sami.¹⁰³

Na základě pravidelných zpráv od Františka Šafaříka původně Gabčík s Kubišem uvažovali provést útok na zastupujícího říšského protektora v místě jeho úřadu, tedy přímo na Pražském hradě. Tento plán byl v celku logicky zamítnut, a to z důvodu, že toto místo bylo důkladně střeženo německými vojáky, ale také, že nešlo odtamtud bezpečně uniknout.¹⁰⁴ Další možností, kterou muži zvažovali, bylo zaútočit na Heydricha buď v Rudolfinu, nebo v budově Německé opery. Obě budovy totiž celkem hojně navštěvoval.¹⁰⁵ Tuto možnost útoku probírali se štábním kapitánem Václavem Morávkem, členem odbojové skupiny Tři králové. Na tomto plánu se muži domlouvali dne 21. března 1942. O několik hodin později Václav Morávek padl při přestřelce s gestapem. Jeho smrt byla pro domácí odboj velkou ránou.¹⁰⁶

Další z variant atentátu byl například útok na Heydrichův salonní vlak, ale tento nápad se později ukázal jako nereálný. Protektor občas používal pro cestování i svůj zvláštní vlak. Plán byl takový, že atentátníci měli hodit do protektorova kupé bombu. Tento záměr měl ale několik trhlín. Největší problém spočíval v tom, že se vlak po rozjezdu ze železniční zastávky pohyboval příliš rychle, proto nebylo vidět, kde přesně Heydrich ve vlaku sedí. Rovněž byla celá vlaková souprava plná německých vojáků.

¹⁰² MACDONALD, s. 177.

¹⁰³ STEHLÍK, *Kubiš*, s. 176–178.

¹⁰⁴ MACDONALD, s. 177–178.

¹⁰⁵ STEHLÍK, *Kubiš*, s. 180.

¹⁰⁶ MACDONALD, s. 175.

Když pak Němci vyměnili český personál za německý, bylo jasné, že tato varianta nepůjde realizovat.¹⁰⁷

Do příprav na útok na Reinharda Heydricha zasáhla operace Canonbury. Z Londýna byl vyslán v polovině dubna speciální rozkaz, který zachytila radiostanice Libuše. Rozkaz zněl, že se všichni parašutisté mají zapojit do přípravy náletu na plzeňské Škodovy závody, jež byly za války Hitlerovou zbrojovkou. Do této akce se měl tudíž zapojit i Anthropoid, a z tohoto důvodu příprava jejich původního úkolu musela být odložena. Aby nálet na Škodovy závody byl úspěšný, musely být na určitých místech zapáleny signální ohně, které by pak piloty bombardérů nasměrovaly na cíl. Naváděním letadel na cíl byli pověřeni Jan Kubiš, Josef Valčík, Adolf Opálka a Karel Čurda. Nálet měl být uskutečněn ideálně v noci ze soboty na neděli, tedy během noční směny, kdy je v závodu méně lidí. V továrně pak zasvěcení dělníci měli dokončit dílo zkázy. Nálet proběhl v noci z 25. na 26. dubna 1942. Tato akce skončila neúspěšně, protože vlivem špatných meteorologických podmínek britská letadla cíl prakticky vůbec nezasáhla. Britové chtěli pokus opakovat, ale parašutisté se odmítli této zbytečné akce znovu zúčastnit.¹⁰⁸

Přípravu atentátu usnadnila skutečnost, že se zastupující říšský protektor na počátku dubna 1942 přestěhoval do zámku v Panenských Břežanech nedaleko Prahy. Po zjištění této informace se Gabčík s Kubišem začali o toto místo zajímat. Detailně si prostudovali trasu z Pražského hradu do Panenských Břežan. Téměř každý den si tuto trasu projížděli na kolech. Prozkoumávali veškeré zatáčky a příkopy v okolí. Většinu času ale seděli v příkopu a pod záminkou, že shánějí krmení pro králíky, čekali na protektorův automobil. Na základě pozorování zjistili, že protektor vždy odjížděl do úřadu mezi devátou a jedenáctou hodinou ráno. Pokaždé, když se jeho automobil ke dvojici přiblížil, jej poníženež zdravili smeknutím a úklonou.¹⁰⁹ Zprvu chtěli útok na Heydricha provést na dlouhé rovné silnici mezi obcí a Prahou. Jenže automobil jel v tomto úseku příliš rychle a aby bylo možné atentát provést, musel být vůz nějak zastaven nebo alespoň zpomalen. Obstarali si proto ocelový drát, který měl být natažen přes silnici, tím by došlo k zastavení vozu a následnému provedení akce. Gabčík s Kubišem brzy pochopili, že ani zde nebude možné atentát provést. Bylo to zejména proto, že se obec Panenské Břežany nacházela v otevřeném terénu, a tudíž by se prchající útočníci neměli kde schovat a mohli by tak být

¹⁰⁷ HAASIS, H. G., *Smrt v Praze. Atentát na Reinharda Heydricha*, Praha 2004, s. 109–110.

¹⁰⁸ ANDREJS, s. 129–137; KETTNER, s. 81–83.

¹⁰⁹ STEHLÍK, *Kubiš*, s. 183; HAASIS, s. 110–111.

snadno dopadeni. Navíc by výstřely mohly přivolat pozornost hlídek, a to by znamenalo pro oba muže jistou smrt.¹¹⁰

V souvislosti s častými výsadyky parašutistů na území protektorátu na přelomu března a dubna 1942 bylo třeba zvýšit bezpečnost zastupujícího říšského protektora. Gestapo se totiž domnívalo, že tyto četné výsadyky by mohly pro protektora představovat nebezpečí. Z tohoto důvodu byly posíleny strážné oddíly SS v okolí brežanského zámku, rovněž bylo hlídáním okolí pověřeno protektorátní četnictvo.¹¹¹ Je vskutku paradoxní, že sám Heydrich na svou vlastní bezpečnost nijak zvlášť nedbal. Měl ve zvyku jezdit do svého úřadu v kabrioletu pouze se svým osobním řidičem Kleinem. Automobil navíc neměl žádné pancéřování, kterým byla chráněna vozidla používaná vysoko postavenými nacisty. Reinhard Heydrich vůbec nerespektoval základní bezpečnostní pravidla. Nejen že nikdy neměnil svou trasu do úřadu, ale dokonce neměnil poznávací značku svého mercedesu, která dávala jasně najevo, kdo v autě cestuje. Navíc ještě nařídil, aby jeho automobil měl na předních blatnících praporky SS a říšského protektora.¹¹² Z dnešního pohledu by se dalo usoudit, že se Reinhard Heydrich cítil v protektorátu bezpečně. Lze ale také říci, že byl poněkud naivní, když si myslel, že na něj nikdo z Čechů nezaútočí.

Kvůli zavedeným bezpečnostním opatřením nebylo reálné provést atentát v okolí Panenských Břežan. Proto od května museli Gabčík s Kubišem hledat vhodnější místo na splnění svého úkolu. Po dalším důkladném prozkoumání celé trasy se jevila jako nejvhodnější pro vykonání atentátu ostrá vlásenková zatáčka v ulici v Holešovičkách u libeňské Vychovatelny. Právě zde musel projíždějící vůz výrazně zpomalit.¹¹³ S touto přípravou pomáhal oběma parašutistům i Josef Valčík z paraskupiny Silver A. Všichni tři muži si předem stanovili své role. Josef Valčík měl dát znamení, že se Heydrichův mercedes blíží. Mužem, který by provedl samotný útok, měl Jozef Gabčík, který měl vběhnout před zpomalující automobil a zahájit následně palbu ze samopalu STEN. Jan Kubiš měl stát poblíž, jako záloha, kdyby se něco nezdařilo. Měl případně dokončit útok hozením ručně vyrobeného granátu na Heydrichův vůz.¹¹⁴

V době závěrečných příprav na odstranění Heydricha odeslala dne 12. května radiostanice Libuše do Londýna vzkaz o zrušení atentátu. Domácí odboj nejspíš pochopil, jaký byl hlavní úkol Anthropoidu. V depeši bylo psáno, že přední činitelé odbojové

¹¹⁰ MACDONALD, s. 178–179.

¹¹¹ STEHLÍK, *Kubiš*, s. 184–185.

¹¹² BUTLER, s. 107.

¹¹³ ŠPITÁLNÍK, BJAČEK, BURIAN, s. 25.

¹¹⁴ ANDREJS, s. 187–188; KETTNER, s. 88.

organizace ÚVOD vytušili, že je připravován atentát na Reinharda Heydricha. Podle jejich názoru by atentát nikomu neprospěl, a proto požadovali jeho zrušení. O dva dny později přišla odpověď, že ani podle názoru Londýna nepřichází atentát v úvahu, ale přímý rozkaz k zastavení operace Anthropoid nevydal.¹¹⁵ Gabčík s Kubišem odmítali jakákoliv tvrzení o zrušení akce. Byli přece vojáci, kteří se řídili původním rozkazem, a proto bylo jejich povinností jej splnit. A dne 27. května 1942, téměř pět měsíců po svém příletu, své poslání naplnili.

¹¹⁵ BURIAN, KNÍŽEK, RAJLICH, STEHLÍK, s. 58.

Závěr

Po nástupu Reinharda Heydricha do funkce zastupujícího říšského protektora se začal život obyvatel protektorátu zásadně měnit. Heydrichův příjezd do Prahy znamenal počátek nové etapy protektorátní vlády. Začalo období tzv. Heydrichiády, což znamenalo, že nad protektorátem byla zavedena vláda teroru a útlaku. Již během tohoto období bylo zatčeno a popraveno mnoho lidí, a to nejen za skutečnou či domnělou spolupráci s odbojem. Domácí odbojovou síť dokázal Reinhard Heydrich prakticky celou rozbít, čímž byla zasažena velká rána zahraničnímu odboji, neboť jeho kontakt s odbojem domácím byl v podstatě přerušen. Zastupující říšský protektor své záměry s českým národem prozradil v inauguračním projevu, ve kterém uvedl, že část českého obyvatelstva bude poněmčena a zbytek bude zlikvidován. Československé exilové reprezentaci se pochopitelně nelíbilo, co Heydrich hodlá s českým národem provést, a proto musela jednat rychle. V tomto ohledu byl československému zahraničnímu odboji nápomocný Útvar speciálních operací (SOE), jež podporoval odboj v okupovaných zemích. A právě díky SOE mohl být organizován výcvik parašutistů, kteří pak měli být vysláni do protektorátu s cílem obnovit kontakt s domácím odbojem, ale také bylo jejich posláním plnit speciální úkoly. Paraskupina Anthropoid měla mimořádně nebezpečný úkol, a to podniknout útok na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha. Členové Anthropoidu Jozef Gabčík a Jan Kubiš absolvovali kromě základního výcviku ještě výcvik speciální, díky němuž si nacvičili různé možnosti útoku pomocí nejrůznějších zbraní. Po výsadbku následovaly dlouhé a důkladné přípravy provedení tohoto speciálního úkolu. Již v Londýně jim bylo však zdůrazněno, že úkol musí vykonat sami bez pomoci obyvatel protektorátu. Nutno ale dodat, že bez obětavé pomoci místních obyvatel by taková akce mohla být jen těžko proveditelná. Samotná akce nakonec sice neproběhla podle plánu, ale svůj účel rozhodně splnila.

Operace Anthropoid a vše s ní spojené zaměstnává historiky již osmdesát let. V našich druhoválečných dějinách totiž neexistuje významnější odbojová akce, která by rovněž získala uznání po celém světě. Proto je důležité si tuto památnou událost neustále připomínat. Nicméně operace Anthropoid i po desítkách let vyvolává řadu otázek, které ještě nebyly zcela zodpovězeny. Autorka během psaní bakalářské práce narazila na několik otázek, které bylo třeba vysvětlit. Existují ovšem i léta zažitá tvrzení, které bylo třeba vyvrátit.

Autorku během psaní této práce vedla k zamyšlení následující otázka: Proč se nehledělo při výběru mužů pro Anthropoid na přátelství Gabčíka a Kubiše, a tedy proč byl Jan Kubiš jen případným náhradníkem? Při výběru uchazečů, kteří se měli účastnit plnění speciálních operací se hledělo na osobní výsledky, jichž vojáci dosáhli při dokončení náročného základního výcviku. Nejinak tomu bylo i v případě výběru mužů pro Anthropoid. Na základě vynikajících výsledků byl vybrán Jozef Gabčík a Karel Svoboda. Nicméně v tomto ohledu je trochu zarážející, že k Jozefu Gabčíkovi nebyl vybrán jako partner do akce Jan Kubiš, který rovněž dosahoval výtečných výsledků. Je totiž známa skutečnost, že Gabčík s Kubišem byli velmi dobří přátelé, kteří se navzájem doplňovali. O jejich velkém kamarádství věděli jak ostatní vojáci, tak i samotní instruktoři základního výcviku. Proto nakonec nebylo překvapující, že po stažení Karla Svobody byl jako náhradník zvolen právě Jan Kubiš. Stalo se tak na základě Gabčíkova přání. Je pochopitelné, že na výše položenou otázku nelze dnes již jednoznačně odpovědět. Důležité je především to, že Jan Kubiš byl na plnění speciálního úkolu vybrán, neboť to byl právě on, kdo rozhodující měrou přispěl k úspěchu akce.

Existuje obecně přijímaný fakt, že původní myšlenka na útok na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha pocházela přímo od prezidenta v exilu Edvarda Beneše. Autorka se ale během psaní bakalářské práce přesvědčila, že tomu tak opravdu nebylo. Československý exil nebyl příliš spokojený s činností domácího odboje, proto bylo nutné mu dodat nějaký impuls, který by jej postrčil k intenzivnější činnosti. Jenže po příchodu Reinharda Heydricha do Prahy byla činnost odboje výrazně omezena. Navíc byla řada významných představitelů domácího odboje popravena. Mezi prvními popravenými byl například velitel odbojové organizace Obrana národa generál Josef Bílý. A právě generál Bílý působil několik let jako nadřízený Františka Moravce, který si ho velice vážil. A především z tohoto důvodu právě od Moravce vzešla myšlenka atentátu na vysoce postaveného nacistu v protektorátu. V jeho podání se tak mělo jednat o osobní odplatu. A takový čin by rovněž vyjádřil celkovou pomstu za krveprolití a represe, které Heydrich v protektorátu rozpoutal. Na základě těchto zjištění tedy myšlenka na atentát na Heydricha vzešla primárně od Františka Moravce, nikoliv od prezidenta Beneše. Samotný prezident se například ve svých pamětech nikdy o této akci nezmiňoval, nicméně podle výzkumu Eduarda Stehlíka se prezidentu Benešovi tato myšlenka úplně nezamlouvala. Taková akce prý měla být podle slov prezidenta uskutečněna až po schválení ze strany domácího odboje. Ať už s tímto plánem prezident nakonec souhlasil či nikoliv, akce se přesto uskutečnila.

Autorka se v některých publikacích setkala s tvrzením, že Britové nevěděli, jakým úkolem byla pověřena skupina Anthropoid. Což se autorce podařilo v bakalářské práci vyvrátit. Britská vojenská organizace SOE měla ve skutečnosti naprosto zásadní podíl na přípravách operace Anthropoid. Právě Britové se postarali o výzbroj a speciální výcvik, a tedy nemalou měrou přispěli k úspěchu této operace. A byli to právě oni, kdo dokázali organizovat výsadky paraskupin nad území protektorátu. Výše uvedené tvrzení pak zcela vyvrátil vojenský historik Eduard Stehlík nejen ve svém článku s názvem *SOE a příprava atentátu na Reinharda Heydricha*. Stehlík se totiž dostal v britském archivu k léta utajovaným dokumentům týkajících se operace Anthropoid. Ve své knize *Jan Kubiš. Nezastaví mne ani to nejhorší...* pak odtajnil veškeré dokumenty.

Operace Anthropoid patří mezi nejvíce historiky sledované momenty naší historie. Obecně se historici zajímají zejména o samotný průběh atentátu na Heydricha a události po něm následující, ale i to co předcházelo samotné akci je neméně zajímavé. Proto další historické bádání, jež by se týkalo zahraniční přípravy operace Anthropoid, by se mohlo podle názoru autorky zaměřit blíže na vztah a komunikaci SOE a československého zpravodajského oddělení Ministerstva národní obrany v Londýně. Právě prostřednictvím československých zpravodajců probíhala komunikace s organizací SOE, jejíž následná spolupráce pak byla pro další vývoj zcela zásadní. Proto by pro další výzkum bylo přínosné podrobněji zdokumentovat celkovou komunikaci těchto dvou institucí.

Seznam použitých zdrojů

- AMORT, Čestmír, *Heydrichiáda*, Praha 1965.
- ANDREJS, Jaroslav, *Smrt boha smrti*, Praha 1997.
- BRANDES, Detlef, *Češi pod německým protektorátem. Okupační politika, kolaborace a odboj 1939–1945*, Praha 1999.
- BURIAN, Michal, KNÍŽEK, Aleš, RAJLICH, Jiří, STEHLÍK, Eduard, *Atentát. Operace Anthropoid 1941–1942*, Praha 2007.
- BUTLER, Rupert, *Gestapo. Dějiny Hitlerovy tajné policie 1933–1945*, Praha 2015.
- ČEJKA, Eduard, *Československý odboj na Západě (1939–1945)*, Praha 1997.
- ČVANČARA, Jaroslav, *Akce atentát*, Praha 1991.
- ČVANČARA, Jaroslav, „Ni zisk, ni sláva“. Příběh Jana Zelenky-Hajského a jeho sokolské ilegální skupiny Říjen. In: Paměť a dějiny 6, 2012, 2, s. 16–32.
- DREJS, Jan, *Za Heydrichem stín*, Praha 1947.
- FOOT, M. R. D., *SOE. Stručná historie Útvaru zvláštních operací 1940–1946*, Brno 1997.
- HAASIS, H. G., *Smrt v Praze. Atentát na Reinharda Heydricha*, Praha 2004.
- HRUŠKA, Emil, *Heydrich na Pražském hradě. Plány, opatření a názory zastupujícího říšského protektora*, Praha 2022.
- IVANOV, Miroslav, *Atentát na Reinharda Heydricha*, Praha 2019.
- JENŠÍK, Miloslav, *Anthropoid kontra Heydrich. Známe celou pravdu?*, Praha 2020.
- KÁRNÝ, Miroslav, MILOTOVÁ, Jaroslava, KÁRNÁ, Margita, *Protektorátní politika Reinharda Heydricha*, Praha 1991.
- KETTNER, Petr, *Konec černého vraha. Operace Anthropoid: Atentát na Reinharda Heydricha*, Brno 2017.
- KMOCH, Pavel, *Operace Anthropoid: Epilog. Atentát na Reinharda Heydricha ve světle dobových pramenů*, Praha 2018.
- MACDONALD, Callum, *Úder z Londýna. Atentát na obergruppenführera SS Reinharda Heydricha*, Praha 1997.
- MAREK, Jindřich, *Pátou kartu bere smrt. Českoslovenští parašutisté v britských battledresech 1941–1945*, Cheb 2000.
- MARŠÁLEK, Pavel, *Pod ochranou hákového kříže. Nacistický okupační režim v českých zemích 1939–1945*, Praha 2012.

- MATÚŠŮ, Marie, *Muži pro speciální operace*, Praha 2005.
- MICHLOVÁ, Marie, *Protentokrát aneb česká každodennost 1939–1945*, Praha 2012.
- MORAVEC, František, *Špión, jemuž nevěřili*, Praha 1990.
- STEHLÍK, Eduard, *Jan Kubiš. Nezastaví mne ani to nejhorší...*, Žďár nad Sázavou 2017.
- STEHLÍK, Eduard, *SOE a příprava atentátu na Reinharda Heydricha*. In: *Paměť a dějiny* 6, 2012, 2, s. 3–15.
- ŠMEJKAL, Pavel, PADEVĚT, Jiří, *Anthropoid. Průvodce*, Praha 2017.
- ŠOLC, Jiří, *A zpívali jsme Tipperary*, Praha 1993.
- ŠOLC, Jiří, *Bylo málo mužů*, Praha 1990.
- ŠPITÁLNÍK, Zdeněk, BJAČEK, Petr, BURIAN, Michal, *Anthropoid. Némá svědectví*, Praha 2018.
- ZUDOVÁ-LEŠKOVÁ, Zlatica a kol., *Za Reinharda Heydricha – Po Reinhardu Heydrichovi. Síla a střet nacismu a českého (československého) odboje a jejich transformace do „druhého života“*, Praha 2021.

Resumé

This bachelor thesis describes preparation of the Operation Anthropoid. Anthropoid was a code name for the assassination of the Acting Reich Protector Reinhard Heydrich which was carried out by two Czechoslovak parachutists Jozef Gabčík and Jan Kubiš. The aim of this work was to introduce the long preparation of this attack in Great Britain and then in the area of the Protectorate of Bohemia and Moravia.

Reinhard Heydrich took office as Acting Reich Protector on 27th September 1941. Immediately after taking office, he began a policy of terror and oppression. His accession claimed many lives, not only civilians but also many military officers. He managed to completely break the contact between foreign and the local resistance. He dealt a severe blow to the resistance. Reinhard Heydrich also had to the task of implementing the so-called Czech question. This meant that the majority of the Czech population was to be Germanized and the rest liquidated. The Czechoslovak government-in-exile was not going to let it go. The Czechoslovak exile was not indifferent to what was happening to the Czech nation. In this context, it was necessary to take warning action for Nazis. It was given the code name Anthropoid. Two Czechoslovak soldiers were to carry out an attack on the Acting Reich Protector Reinhard Heydrich. Gabčík and Kubiš were eventually chosen for this action. Thanks to the British military organization SOE, their special training and subsequent airlift to the Protectorate of Bohemia and Moravia was made possible. In Prague, Gabčík and Kubiš, in cooperation with the local resistance, prepared the attack on Heydrich. Preparation was very thorough, the soldiers considered many possibilities of action. And after almost five months of preparation, the two Czechoslovak soldiers accomplished their task.

Přílohy

Příloha č. 1 – Reinhard Heydrich

Zdroj: BUTLER, s. 36.



Příloha č. 2 – Jan Kubiš a Jozef Gabčík

Zdroj: soukromý archiv autorky



Příloha č. 3 – Dobová fotografie ze základního výcviku

Zdroj: ČVANČARA, Jaroslav, *Akce atentát*, Praha 1991, s. 55.



Příloha č. 4 – Dobová fotografie ze základního výcviku

Zdroj: Tamtéž, s. 54.



Příloha č. 5 – Byt Václava Krále s pamětní deskou v ulici Pod Záhorskem v Plzni

Zdroj: soukromý archiv autorky



Příloha č. 6 – Dobová fotografie zatáčky v ulici V Holešovičkách
Zdroj: ŠMEJKAL, PADEVĚT, s. 132.

